

บทที่ 5

การจ่ายโหลดอย่างประหยัดที่คำนึงถึงข้อจำกัด

การปล่อยก๊าซพิษจากโรงไฟฟ้า

5.1 บทนำ

การปฏิบัติงานในระบบไฟฟ้ากำลัง ได้รับความสนใจในเรื่องการวางแผนปฏิบัติงานให้มีคุณภาพและประหยัดมากที่สุดรวมทั้งคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ด้วยปัญหาการจ่ายโหลดอย่างประหยัด (Economic Dispatch) เกิดขึ้นเมื่อมีเครื่องกำเนิดไฟฟ้ามากกว่า 1 เครื่องขึ้นไปจ่ายโหลดรวมกันอยู่ จะต้องจัดให้เครื่องกำเนิดไฟฟ้าเครื่องใดจ่ายโหลดเท่าไรระบบจึงจะมีประสิทธิภาพ

ในบทนี้จะได้กล่าวถึง การจ่ายโหลดอย่างประหยัดที่คำนึงถึงข้อจำกัดการปล่อยก๊าซพิษจากโรงไฟฟ้า ซึ่งสามารถทำได้โดยจัดสรรเครื่องกำเนิดไฟฟ้าแต่ละตัวจ่ายโหลดที่เหมาะสม โดยมีฟังก์ชันเป้าหมายคือ ต้นทุนการผลิตและอัตราการปล่อยก๊าซพิษของระบบ และเป็นไปตามสมการบังคับคือ สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ไฟฟ้า รวมทั้งกำลังผลิตและอัตราการปล่อยก๊าซพิษของแต่ละเครื่องกำเนิดไฟฟ้าให้มีค่าอยู่ในขีดจำกัดที่กำหนดไว้

5.2 ค่าใช้จ่ายในการผลิตไฟฟ้า

โรงไฟฟ้าที่ใช้ในการผลิตไฟฟ้า ดังเช่นโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจะมีทั้งประเภทกังหันไอน้ำ, กังหันก๊าซ และความร้อนร่วม(Combined cycle) ในที่นี้จะกล่าวถึงโรงไฟฟ้าพลังความร้อนประเภทกังหันไอน้ำ โดยโรงไฟฟ้าประเภทนี้จะประกอบด้วย เตาเผาเชื้อเพลิง, หม้อไอน้ำ, กังหันไอน้ำ, เครื่องกำเนิดไฟฟ้า และอุปกรณ์ช่วยต่างๆ เพื่อใช้ในการผลิตไฟฟ้าเข้าสู่ระบบ ซึ่งโรงไฟฟ้าจะต้องใช้เชื้อเพลิง เช่น น้ำมัน, ถ่านหิน หรือก๊าซธรรมชาติ เป็นต้น มาเผาให้เกิดความร้อนแล้วนำพลังงานความร้อนนั้นมาเปลี่ยนเป็นพลังงานกลโดยอาศัยวัฏจักรทางเทอร์โมไดนามิกส์ เพื่อไปหมุนกังหันและเครื่องกำเนิดไฟฟ้า

ในการผลิตไฟฟ้าออกมา ซึ่งอัตราการใช้เชื้อเพลิงจะเปลี่ยนไปตามกำลังไฟฟ้าที่ผลิตออกมา เราสามารถเขียนสมการแสดงความสัมพันธ์ดังกล่าวในลักษณะฟังก์ชันโพลิโนเมียลอันดับ 2 คือ

$$F(P) = aP^2 + bP + c \quad (5.1)$$

โดย F : อัตราการใช้เชื้อเพลิง

P : กำลังไฟฟ้าที่ผลิตออกมา

a, b, c : ค่าคงที่เฉพาะของเครื่องกำเนิดไฟฟ้า

สำหรับอัตราการใช้เชื้อเพลิงนี้หากคูณด้วยอัตราค่าเชื้อเพลิงก็จะเป็นค่าใช้จ่ายด้านเชื้อเพลิงในการผลิตไฟฟ้า

ในปัญหาการจัดการสรรกำลังผลิต(การจ่ายโหลดอย่างประหยัด)ความสัมพันธ์ของสมการจัดสรรกำลังผลิตคืออัตราการเปลี่ยนแปลงของอัตราการใช้เชื้อเพลิงต่อการเปลี่ยนแปลงของกำลังผลิต ซึ่งเรียกว่า Incremental Fuel Rate และเมื่อคูณด้วยอัตราค่าเชื้อเพลิงจะเป็นอัตราการเพิ่มของค่าเชื้อเพลิงต่อการเพิ่มกำลังผลิต (Incremental Production Cost) ความสัมพันธ์ของอัตราการใช้เชื้อเพลิงเพิ่มกับการเพิ่มกำลังผลิตจะเป็นกราฟเส้นตรง ดังสมการ

$$dF/dP = 2aP + b \quad (5.2)$$

สำหรับในวิทยานิพนธ์นี้จะทำการศึกษาโรงไฟฟ้าพลังความร้อนที่ใช้ถ่านหินเป็นเชื้อเพลิง ซึ่งเราสามารถหาค่าใช้จ่ายในการผลิตไฟฟ้า(ฟังก์ชันต้นทุนการผลิตของระบบ) อันเป็นหนึ่งในฟังก์ชันเป้าหมายของการศึกษานี้ โดยทำการหาจากปริมาณการใช้ถ่านหินของแต่ละเครื่องกำเนิดไฟฟ้า, ความร้อนที่ใช้โดยกังหัน, ค่าความร้อนจำเพาะของถ่านหิน และราคาถ่านหิน (ข้อมูล จากกฟผ.) ดังสมการ

$$\text{ฟังก์ชันต้นทุนการผลิต} = \text{ราคาถ่านหิน} \cdot \text{ปริมาณการใช้ถ่านหิน}$$

$$\text{โดย ราคาถ่านหิน} = 500 \text{ บาท/ตัน}$$

$$\text{ปริมาณการใช้ถ่านหิน} = H \cdot 10^6 / 0.92 \cdot 4.1868 \cdot A$$

H: ความร้อนที่ใช้โดยกังหัน ซึ่งจะอยู่ในรูปฟังก์ชันเชิงเส้นและสัมพันธ์กับโหลด

A: ความร้อนจำเพาะของถ่านหิน(2600 kcal/kg)

$$\begin{aligned} \text{ดังนั้น ฟังก์ชันต้นทุนการผลิตของแต่ละเครื่องกำเนิดไฟฟ้า} &= 0.5 \cdot H \cdot 10^6 / 0.92 \cdot 4.1868 \cdot A \\ &= 0.05 \cdot H \quad (\text{พันบาท/ชม.}) \quad (5.3) \end{aligned}$$

จะเห็นว่าฟังก์ชันต้นทุนการผลิตจะอยู่ในรูปฟังก์ชันเชิงเส้น(เพราะว่า H อยู่ในรูปฟังก์ชันเชิงเส้น)และสำหรับค่าฟังก์ชันต้นทุนการผลิตของแต่ละเครื่องกำเนิดไฟฟ้าจะแสดงรายละเอียดในบทถัดไป

5.3 แบบจำลองของปัญหาการจ่ายโหลดอย่างประหยัด

ปัญหาการจ่ายโหลดอย่างประหยัดนี้ จะต้องมีการจัดรูปแบบโครงสร้างของระบบปัญหาให้เหมาะสมกับการใช้เทคนิคการออปติไมซ์เซชันแบบหลายเป้าหมาย และการโปรแกรมเชิงเส้นตรง (ดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 และ 4 ตามลำดับ) ซึ่งประกอบด้วยฟังก์ชันเป้าหมาย (Objective Function) และสมการแสดงความสัมพันธ์ (constraint) และตัวแปรต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ฟังก์ชันเป้าหมาย (Objective Function) หรือ $Z(x)$

ฟังก์ชันเป้าหมาย ประกอบด้วย 2 ฟังก์ชัน คือ

- 1). การทำให้ต้นทุนการผลิตของระบบให้มีค่าต่ำที่สุด สามารถเขียนเป็นรูปสมการได้

ดังนี้

$$Z_1(x) = \text{Min } C_i \quad (5.4)$$

โดย $Z_1(x)$: ต้นทุนการผลิตของระบบ

C_i : ต้นทุนการผลิตของเครื่องกำเนิดไฟฟ้าแต่ละเครื่อง(i)

- 2). การทำให้อัตราการปล่อยก๊าซพิษน้อยที่สุด สามารถเขียนเป็นรูปสมการได้ดังนี้

$$Z_2(x) = \text{Min } E_i \quad (5.5)$$

โดย $Z_2(x)$: อัตราการปล่อยก๊าซพิษ SO_2 รวมของระบบ

E_i : อัตราการปล่อยก๊าซพิษ SO_2 ของเครื่องกำเนิดไฟฟ้าแต่ละเครื่อง(i)

2. เส้นใยบังคับแบบสมการ

สมการสมดุลย์ของกำลังผลิตจริง คือ กำลังผลิตต้องเท่ากับความต้องการไฟฟ้า

$$P_i = P_d \quad (5.6)$$

โดย P_i : กำลังไฟฟ้าที่ผลิตรวมของระบบ

P_d : ความต้องการของผู้ใช้ไฟฟ้า

3. เส้นใยบังคับแบบอสมการ

คือขีดจำกัด (Limit) ของตัวแปรควบคุมต่างๆ ในระบบไฟฟ้ากำลัง คือ กำลังผลิตแต่ละเครื่อง (P_i) , อัตราการปล่อยก๊าซพิษ (S_i) ซึ่งเขียนในรูปสมการได้ดังนี้

$$P_{i\min} \leq P_i \leq P_{i\max} \quad (5.7)$$

โดย P_{imin} =ขีดจำกัดต่ำสุดของกำลังการผลิต

P_{imax} = ขีดจำกัดสูงสุดของกำลังการผลิต

$$\sum_{i=1}^n S_i \leq S_{area} \quad (5.8)$$

โดย S_i = อัตราการปล่อยก๊าซพิษ SO_2 ของแต่ละเครื่องกำเนิดไฟฟ้า (i)

S_{area} = ปริมาณก๊าซพิษในอากาศที่จะยอมรับได้ในแต่ละพื้นที่

4. ราคาต่อหน่วย

คือค่าราคาต่อหน่วย (weight) ที่จะใช้สำหรับการทำออปติไมซ์แบบหลายเป้าหมาย

$$W = W_s \quad (5.9)$$

โดย W = ค่า weight ที่จะใช้กับสมการเป้าหมายที่ 2 (อัตราการปล่อยก๊าซพิษ)

W_s = ราคาก๊าซพิษ

5.4 รายละเอียดของแบบจำลองปัญหาของการจ่ายโหลดอย่างประหยัดที่คำนึงถึงข้อจำกัดการปล่อยก๊าซพิษจากโรงไฟฟ้า

5.4.1 ฟังก์ชันเป้าหมาย (Objective Function) ประกอบด้วย

1). ต้นทุนการผลิตของระบบ

ในเรื่องการวางแผนปฏิบัติงานของระบบไฟฟ้า (Power System Operational Planning) การผลิตกำลังไฟฟ้าเพื่อจ่ายให้กับผู้ใช้ไฟฟ้า จะต้องทำการจ่ายโหลดอย่างประหยัดซึ่งก็คือการที่จะจัดให้เครื่องกำเนิดไฟฟ้าเครื่องใดจ่ายโหลดเท่าไร จึงจะทำให้ต้นทุนการผลิตรวมของระบบต่ำที่สุด

ถ้าให้ C_i เป็นต้นทุนการผลิตของเครื่องกำเนิดไฟฟ้าแต่ละ unit(i) กำลังไฟฟ้าที่ผลิตได้จะมีผลอย่างมากต่อต้นทุนการผลิต ดังนั้นต้นทุนการผลิตจะเป็นฟังก์ชันของกำลังไฟฟ้าที่ผลิตหรือ

$$C_i = C_i(P_i) \quad (5.10)$$

โดยที่ P_i เป็นกำลังไฟฟ้าที่ผลิตของเครื่องกำเนิดไฟฟ้าของ unit i

ฟังก์ชันต้นทุนการผลิตตามสมการที่ (5.10) เรียกว่า cost function ในที่นี้เราจะพิจารณา ฟังก์ชันต้นทุนการผลิตให้อยู่ในรูปของฟังก์ชันเชิงเส้น (linear function) เพราะในช่วงการผลิตของเครื่องกำเนิดไฟฟ้าที่จะผลิตได้ในช่วงขีดจำกัดสูงสุดและต่ำสุดจะค่อนข้างเป็นฟังก์ชันเชิงเส้น อีกทั้งการหาค่าตอบจะทำได้ง่ายกว่า

ฟังก์ชันต้นทุนการผลิตจึงอยู่ในรูปสมการดังนี้

$$C_i = a_i P_i + b_i \quad (5.11)$$

ต้นทุนการผลิตรวมระบบคือ ผลรวมของต้นทุนการผลิตของเครื่องกำเนิดไฟฟ้าแต่ละเครื่อง หรือ

$$\begin{aligned} C &= \sum_{i=1}^n C_i \\ &= C_1(P_1) + C_2(P_2) + C_3(P_3) + \dots + C_n(P_n) \end{aligned} \quad (5.12)$$

เมื่อ C เป็นต้นทุนการผลิตรวมของระบบ

จะเห็นได้ว่าต้นทุนการผลิตรวมของระบบ เป็นฟังก์ชันของกำลังไฟฟ้าที่ผลิตของเครื่องกำเนิดไฟฟ้าแต่ละเครื่อง

$$C = C(P_1, P_2, \dots, P_n) \quad (5.13)$$

เนื่องจากการจ่ายโหลดอย่างประหยัดคือการทำให้ต้นทุนการผลิตรวมของระบบมีค่าต่ำที่สุด ดังนั้นต้นทุนการผลิตรวมของระบบ (C) จึงเป็นฟังก์ชันเป้าหมาย(objective function)

2). อัตราการปล่อยก๊าซพิษ SO_2

การจ่ายโหลดอย่างประหยัด นอกจากจะทำให้ต้นทุนการผลิตรวมของระบบมีค่าต่ำที่สุดแล้วยังต้องคำนึงถึงข้อจำกัดการปล่อยก๊าซพิษ SO_2 ของเครื่องกำเนิดไฟฟ้าที่ต่ออยู่ในระบบให้น้อยที่สุดด้วย

ถ้าให้ E_i เป็นอัตราการปล่อยก๊าซพิษ SO_2 ของเครื่องกำเนิดไฟฟ้าแต่ละเครื่อง

(i) กำลังไฟฟ้าที่ผลิตจะมีผลต่ออัตราการปล่อยพิษ SO_2 ดังนั้นอัตราการปล่อยก๊าซพิษ SO_2 จะเป็นฟังก์ชันของกำลังไฟฟ้าที่ผลิต หรือ

$$E_i = E_i(P_i) \quad (5.14)$$

โดยที่ P_i เป็นกำลังไฟฟ้าที่ผลิตของเครื่องกำเนิดไฟฟ้าของ unit i

ฟังก์ชันอัตราการปล่อยก๊าซพิษ ตามสมการที่ 5.14 เรียกว่า emission function ซึ่งจะอยู่ในรูปฟังก์ชันเชิงเส้น (linear function) ดังสมการ

$$E_i = x_i P_i + y_i \quad (5.15)$$

อัตราการปล่อยก๊าซพิษ SO_2 รวมของระบบ คือ ผลรวมของอัตราการปล่อยก๊าซพิษ SO_2 ของเครื่องกำเนิดแต่ละเครื่อง หรือ

$$\begin{aligned} E_i &= \sum_{i=1}^n E_i \\ &= E_1(P_1) + E_2(P_2) + E_3(P_3) + \dots + E_n(P_n) \end{aligned} \quad (5.16)$$

เมื่อ E เป็น อัตราการปล่อยก๊าซพิษรวมของระบบ จะเห็นได้ว่าอัตราการปล่อยก๊าซพิษรวมของระบบ เป็นฟังก์ชันของกำลังไฟฟ้าที่ผลิตของเครื่องกำเนิดไฟฟ้าแต่ละเครื่อง

$$E = E(P_1, P_2, \dots, P_n) \quad (5.17)$$

เนื่องจากการจ่ายโหลดอย่างประหยัดที่คำนึงถึงข้อจำกัดของการปล่อยก๊าซพิษจากโรงไฟฟ้า คือการทำให้อัตราการปล่อยก๊าซพิษจากโรงไฟฟ้าถ่านหินของระบบมีค่าต่ำที่สุด ดังนั้นอัตราการปล่อยก๊าซพิษรวมของระบบ (E) จึงเป็น ฟังก์ชันเป้าหมาย(objective function) ด้วย

5.4.2 เงื่อนไขบังคับ (constraint)

เงื่อนไขบังคับในการทำออปติไมซ์ มี 2 ชนิด คือ

1). เงื่อนไขบังคับแบบสมการ

เนื่องจากระบบจะต้องจ่ายโหลดให้เพียงพอ ดังนั้นหากไม่คิดกำลังสูญเสียกำลังไฟฟ้าที่ผลิตรวมของระบบ จะต้องเท่ากับโหลด(ความต้องการของผู้ใช้ไฟฟ้า)

$$\sum_{i=1}^n P_i - P_d = 0 \quad (5.18)$$

เมื่อ P_d เป็นความต้องการของผู้ใช้ไฟฟ้า (โหลด) MW.

2). เงื่อนไขบังคับแบบอสมการ

- เครื่องกำเนิดไฟฟ้าแต่ละเครื่องจะมีขีดจำกัดของกำลังผลิต คือจะสามารถผลิตเพื่อจ่ายโหลดได้มากกว่าค่าๆ หนึ่ง แต่ไม่เกินค่าอีกค่าหนึ่ง นั่นคือ

$$P_{imin} \leq P_i \leq P_{imax} \quad (5.19)$$

โดย P_{imin} = ขีดจำกัดต่ำสุดของกำลังการผลิต

P_{imax} = ขีดจำกัดสูงสุดของกำลังการผลิต

-กำลังผลิตของเครื่องกำเนิดไฟฟ้าแต่ละเครื่อง จะมีผลต่ออัตราการปล่อยก๊าซพิษของเครื่องกำเนิดไฟฟ้าแต่ละเครื่อง อัตราการปล่อยก๊าซพิษรวมของระบบ จะต้องไม่เกินค่าปริมาณก๊าซพิษในอากาศที่จะยอมรับได้ในแต่ละพื้นที่

$$\sum_{i=1}^n S_i \leq S_{area} \quad (5.20)$$

โดย S_i = อัตราการปล่อยก๊าซพิษ SO_2 ของแต่ละเครื่องกำเนิดไฟฟ้า (i)

S_{area} = ปริมาณก๊าซพิษในอากาศที่จะยอมรับได้ในแต่ละพื้นที่

5.4.3 ค่าราคาต่อหน่วย(weight)

คือราคาต่อหน่วยของก๊าซพิษ(พันบาท/ตัน) ซึ่ง

$$W = W_s \quad (5.21)$$

โดย W = ค่าราคาต่อหน่วยของก๊าซพิษ(weight) ที่จะใช้กับสมการเป้าหมายที่ 2 (อัตราการปล่อยก๊าซพิษ)

W_s = ราคาก๊าซพิษ (พันบาท/ตัน)

5.5 ขั้นตอนวิธีของการจ่ายโหลดอย่างประหยัดที่คำนึงถึงข้อจำกัดการปล่อยก๊าซพิษจากโรงไฟฟ้า

ขั้นตอนวิธี(algorithm)ของการจ่ายโหลดอย่างประหยัดที่คำนึงถึงข้อจำกัดการปล่อยก๊าซพิษจากโรงไฟฟ้า แสดงดังในรูปที่ 5.1 และมีขั้นตอนการคำนวณดังนี้

1.คำนวณจากปริมาณความต้องการใช้ไฟฟ้าในแต่ละRegion เพื่อหาปริมาณความต้องการใช้ไฟฟ้าจริงๆที่ระบบผลิตไฟฟ้าที่เป็นโรงไฟฟ้าพลังความร้อนที่ใช้ถ่านหินเป็นเชื้อเพลิง สามารถตอบสนองความต้องการใช้ไฟฟ้าหรือสามารถป้อนค่าความต้องการใช้ไฟฟ้าได้โดยตรง

2.ป้อนค่าอินพุตทั้งหมดได้แก่ ฟังก์ชันต้นทุนการผลิต สำหรับสมการเป้าหมายที่ 1 , ฟังก์ชันการปล่อยก๊าซพิษของระบบ สำหรับสมการเป้าหมายที่ 2 , ข้อจำกัดของกำลังผลิตของเครื่องกำเนิดไฟฟ้า , อัตราการปล่อยก๊าซพิษของเครื่องกำเนิดไฟฟ้า , ปริมาณก๊าซพิษที่จะยอมรับได้ในแต่ละพื้นที่ และปริมาณความต้องการของผู้ใช้ไฟฟ้า

3.คำนวณหาค่า กำลังผลิต(P_i), ค่าใช้จ่ายในการผลิต(Production Cost) , ค่าใช้จ่ายในการปลดปล่อยก๊าซพิษ(Emission Cost), ปริมาณการปล่อยก๊าซพิษ(SO_2 Emission)และ ค่าใช้จ่ายทั้งหมด(Total Cost) สำหรับสมการเป้าหมายที่ 1(คิดเฉพาะต้นทุนการผลิตเพียงอย่างเดียว)โดยสมการเป้าหมายที่ 2 =0 และเงื่อนไข บังคับตามสมการที่ (5.18 - 5.20) โดยการโปรแกรมเชิงเส้นตรง

4.คำนวณหาค่า กำลังผลิต(P_i), ค่าใช้จ่ายในการผลิต(Production Cost) , ค่าใช้จ่ายในการปลดปล่อยก๊าซพิษ(Emission Cost), ปริมาณการปล่อยก๊าซพิษ(SO_2 Emission)และ ค่าใช้จ่ายทั้งหมด(Total Cost) สำหรับสมการเป้าหมายที่ 2 (คิดเฉพาะผลของการปล่อยก๊าซพิษ)โดยสมการเป้าหมายที่ 1 =0 และเงื่อนไขบังคับตามสมการที่ (5.18 - 5.20) โดยการโปรแกรมเชิงเส้นตรง

5.คำนวณหาค่า กำลังผลิต(P_i), ค่าใช้จ่ายในการผลิต(Production Cost) , ค่าใช้จ่ายในการปลดปล่อยก๊าซพิษ(Emission Cost), ปริมาณการปล่อยก๊าซพิษ(SO_2 Emission)และ ค่าใช้จ่ายทั้งหมด(Total Cost) สำหรับสมการเป้าหมายทั้ง 2 และเงื่อนไขบังคับตามสมการที่ (5.18-5.20) โดยการทำออปติไมซ์เซชันแบบหลายเป้าหมาย และ วิธีการ weighting ด้วยการเริ่มต้น ค่าถ่วงน้ำหนัก ที่สมการเป้าหมายที่ 2 ด้วยค่าราคาก๊าซพิษเริ่มต้น และทำการโปรแกรมเชิงเส้นตรง

6.เพิ่มค่าถ่วงน้ำหนัก แต่ละช่วง สำหรับสมการเป้าหมายที่ 2 และทำการโปรแกรมเชิงเส้นตรง เพื่อคำนวณหาค่า กำลังผลิต(P_i), ค่าใช้จ่ายในการผลิต(Production Cost) , ค่าใช้จ่ายในการปลดปล่อยก๊าซพิษ(Emission Cost), ปริมาณการปล่อยก๊าซพิษ(SO_2 Emission)และ ค่าใช้จ่ายทั้งหมด(Total Cost) จนกว่าค่าใช้จ่ายในการผลิตและปริมาณการปล่อยก๊าซพิษไม่เปลี่ยนแปลงและปริมาณการ

ปล่อยก๊าซพิษ เท่ากับค่าปริมาณการปล่อยก๊าซพิษ ในขั้นตอนที่ 4 ก็จะได้ค่าถ่วงน้ำหนัก(weight) ที่เป็นการจ่ายโหลดอย่างประหยัดและปล่อยก๊าซพิษเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

จากขั้นตอนทั้งหมดที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นจะได้นำไปใช้ในการหาผลของการจ่ายโหลดอย่างประหยัดในบทถัดไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่ 5.1 แสดงขั้นตอนวิธีของการจ่ายโหลดอย่างประหยัด